

Nevladine organizacije iznevjerile bosanske žrtve rata

Author: [Marija Arnautovic](#)

Novac namijenjen za pomoć žrtvama nije donio značajnije promjene u njihovim životima.

Piše: Marija Arnautović iz Sarajeva (TU br. 723, 28. decembar 2011.)

Adila Tiro ima 92 godine i živi potpuno sama u malom selu u blizini Rogatice, u istočnoj Bosni. Bez ikakvih primanja, ona svakog mjeseca jedva uspijeva sastaviti kraj s krajem.

“Tražim od Boga svaku noć da me neko nađe mrtvu”, kaže tiho, pletući čarapu u svojoj maloj, pretrpanoj kuhinji koju grije peć na drva.

Adila nosi smeđu maramu na glavi i hoda pomoću dva štapa, koji joj ujedno služe i da otjera pse lualice iz svog dvorišta.

Snage bosanskih Srba zauzele su Rogaticu na početku rata u Bosni i Hercegovini. Adila je bilo 75 godina kada su je uhapsili i odveli u logor Kula u blizini Sarajeva. Oslobođena je 1995. godine, nakon što je šest mjeseci provela u zatočeništvu.

Njena skromna kuća od cigala popravljena je 2002. godine, donacijom koju je dobila od razvojne organizacije World Vision. Iste te godine vratila se kući.

Tu nije bio kraj njenim mukama. Iako je žrtva rata, Adila Tiro ne prima nikakvu pomoć ni od jedne od brojnih organizacija za pomoć žrtvama rata koje postoje u BiH.

“Nikad niko nije došao ni da vidi imam li šta jesti”, kaže ona.

Mnoge žrtve rata širom BiH u sličnoj su situaciji. Žive u ekstremnom siromaštvu i danas, 15 godina nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, kojim je okončan rat.

Veliki je broj onih kojima je i dalje potrebna pomoć, uprkos činjenici da su brojne nevladine organizacije osnovane upravo zato da bi se pomoglo onima koji su propatili tokom rata. Neki stručnjaci smatraju da nevladine organizacije, koje primaju novac sa više nivoa vlasti u državi, uglavnom ne uspijevaju pružiti nikakvu dugoročnu pomoć onima kojima je ona najpotrebnija.

Problem je djelimično i u tome to što je nevladin sektor jednako politički i etnički podijeljen kao i sama Bosna i Hercegovina. Povrh toga, novinarka IWPR-a otkrila je da je određeni broj nevladinih organizacija pod istragom zbog sumnje o zloupotrebi novčanih sredstava.

KOMPLEKSNA STRUKTURA FINANSIRANJA

Istraživanje koje su proveli Fondacija za socijalno uključivanje i Centar za promociju civilnog društva pokazalo je da je u 2010. godini nevladin sektor u BiH od vladajućih struktura dobio ukupno 114 miliona konvertibilnih maraka.

Veći dio tih sredstava, približno 75 miliona konvertibilnih maraka, dobile su nevladine organizacije u Federaciji BiH, entitetu sa većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom. Nevladine organizacije u drugom entitetu, Republici Srpskoj, dobile su 34 miliona, dok su one u Distriktu Brčko dobile približno tri miliona maraka.

Ovi iznosi podijeljeni su između organizacija koje se bave raznim aktivnostima, ali stručnjaci kažu da su organizacije za pomoć žrtvama rata dobile najveći dio državnog novca.

Ranka Ninković Papić, direktorica Fondacije za socijalno uključivanje, kaže:

“Kada govorimo o novčanim izdvajanjima na svim nivoima vlasti, dolazimo do brojke od 114 miliona KM, što je za ovako siromašnu zemlju jako puno. To ne znači da ijedno od tih udruženja dobija milione maraka, ali dobije nekoliko hiljada, što im je dovoljno za operativne troškove i osnovne potrebe”.

„Bojim se da oni kojima je taj novac namijenjen, tj. članovi ovih organizacija i udruženja, nemaju previše koristi od toga“, dodaje ona.

Složena struktura BiH samo dodatno komplicira situaciju, jer nevladine organizacije dobijaju novac od raznih nivoa vlasti, od kantonalnog i entitetskog, do državnog, najčešće bez ikakve koordinacije između njih.

Iz budžeta Vlade Federacije BiH najviše novca dobijaju takozvana „temeljna udruženja“, tj. ratni vojni invalidi, demobilizirani borci, porodice šehida i poginulih boraca. Godišnje se samo na ova udruženja u prosjeku potroši oko 16 miliona konvertibilnih maraka, a taj novac dolazi sa svih nivoa vlasti u Federaciji.

Ministar za pitanja boraca i invalida u Vladi FBiH Zukan Helez kaže da većina novca koji se dodjeljuje nevladinim organizacijama dolazi iz općinskih budžeta.

U Republici Srpskoj, pak, entitetska vlada je glavni finansijer nevladinih organizacija i samo tri NVO-a primaju najveći dio tog novca. Boračka organizacija prima između 400.000 i 430.000 konvertibilnih maraka godišnje, Savez logoraša je 2010. godine dobio 40 hiljada konvertibilnih maraka, a Organizacija zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila RS-a 70.000 maraka.

Najveći problem u upravljanju sredstvima nevladinih organizacija predstavlja neusklađenost zakonskog okvira. Nemaju sve žrtve rata zakonski precizno definiran status, a i kad imaju, on nije važeći u oba entiteta. Na primjer, status žena koje su silovane u ratu definiran je u Federaciji, ali u Republici Srpskoj nije. Zakon kojim se pruža zaštita žrtvama mučenja i civilnim žrtvama rata nije usvojen na državnom nivou, djelimično zbog nesuglasica među nevladinim organizacijama koje pružaju pomoć žrtvama.

OGRANIČENA FINANSIJSKA KONTROLA

Transparentnost mehanizma finansiranja je veoma upitna. Sudeći prema pomenutom istraživanju, manje od 20% sredstava dodjeljuje se putem javnih poziva, dok se više od 40% dodjeljuje nevladinim organizacijama na osnovu interne odluke lokalnih vlasti. Rezultat toga je veoma netransparentan process, kojim se neke nevladine organizacije favoriziraju u odnosu na druge.

Ranka Ninković Papić, direktorica Fondacije za socijalnu uključenost, kaže da je distribucija novca veliki problem. „Sredstva nisu usmjerena na stvarne potrebe“, kaže ona

Mnogi donatori s kojima se u toku istraživanja razgovaralo tvrde da oni od korisnika donacija traže finansijske i narativne izvještaje. Ipak, njih 5% to ne zahtijeva, što omogućava nevladinim organizacijama da novac troše po svojoj volji.

Ministar za pitanja boraca i invalida u Vladi FBiH Zukan Helez priznaje da ne postoje rigorozni zakonski mehanizmi kojima bi se provjeravalo da li se novcem izdvojenim iz budžeta pomaže onima kojima je on i namijenjen.

„Nevladine organizacije imaju zakonsku obavezu da nas obavijeste na koji način troše ta sredstva, ali ministarstvo nema posebno tijelo koje bi moglo provjeriti da li su ti izvještaji istiniti“, kaže Helez.

Prisjetio se kako su, u vrijeme kada je obnašao funkciju vijećnika u Općinskom vijeću u Bugojnu, „vijećnici stalno tražili da udruženja dostave izvještaje o finansijskom poslovanju, a ona to nikada nisu uradila“.

Helez dalje kaže: „Dešavale su se apsurdne situacije, npr. da je čovjek koji je vijećnik u Općinskom vijeću istovremeno i predsjednik udruženja ratnih vojnih invalida, te da on aplicira za sredstva iz općinskog budžeta za svoje udruženje“.

Načelnik Općine Stari Grad u Sarajevu, Ibrahim Hadžibajrić, kaže da je u ovoj općini sistem kontrole trošenja budžetskog novca namijenjenog nevladinim organizacijama uveden tek prije dvije godine.

Ova općina dodjeljuje „nekoliko hiljada konvertibilnih maraka“ udruženjima za pomoć žrtvama rata, poput udruženja Majke Srebrenice ili Žene žrtve rata, ali u 2011. godini najveći dio novca namijenjenog nevladinim organizacijama, 150,000 KM, primilo je sedam boračkih organizacija.

„Kada sam došao na mjesto načelnika općine pitao sam treba li i ova udruženja odmah staviti na platnu listu, jer je to otprilike tako izgledalo“, kaže on.

Mostar, grad koji je pretrpio veliku štetu tokom rata, ima uspostavljene mehanizme kojim se kontrolira način utroška sredstava namijenjenih nevladinim organizacijama, tvrdi načelnik službe za društvene djelatnosti grada Mostara Božo Čorić.

Čorić kaže da se sredstva isplaćuju u nekoliko tranši, i da se za svaku tranšu traži finansijski izvještaj. Ako nema izvještaja, nema ni dalje isplate novca.

Općina Mostar povećala je finansiranje nevladinih organizacija sa 220,000 KM u 2010. godini na 260,000 u 2011. Ovaj novac raspoređuje se na 12 udruženja.

Što se tiče Republike Srpske, službenici jednog od ministarstava koja finansiraju nevladine organizacije u ovom entitetu rekli su za IWPR da je revizija trošenja donacija počela 2010. godine.

POLICIJA ISTRAŽUJE NAVODNE ZLOUPOTREBE

Policija u Federaciji kaže da na njenu adresu pristiže sve više zahtjeva za provjeru aktivnosti nevladinih

organizacija. Takve zahtjeve često podnose članovi udruženja žrtava rata koji su nezadovoljni načinom na koji se sredstva dodjeljuju i troše.

IWPR je kontaktirao i policiju u Republici Srpskoj da provjeri da li i oni primaju slične prijave, ali nije bilo odgovora.

Zulfer Dervišević, glavni inspektor finansijske policije Federacije BiH, rekao je za IWPR da je nepravilno i neopravdano trošenje novca unutar nevladinog sektora ogroman problem.

“Prema mojim saznanjima, nijedno udruženje ne troši budžetski novac na transparentan način, i kod svih njih, a provjeravali smo mnoge, uočili smo nepravilnosti u načinu poslovanja“, kaže Dervišević.

U 2010. godini finansijska policija podnijela je pet prijava protiv udruženja koja okupljaju žrtve rata zbog nepravilnosti u načinu trošenja sredstava. Dervišević nije želio odgovoriti na pitanje koja udruženja su pod istragom i protiv kojih su podnesene optužnice.

Naveo je, međutim, neke od problema koje su uočili njegovi službenici.

“Kad smo istražili finansijske transakcije nekih od ovih udruženja, otkrili smo da su se isplaćivale dnevnice za putovanja kojih nikad nije bilo“, kaže Dervišević. “Plaćane su i usluge koje nikad nisu bile pružene. Bilo je slučajeva da su, prilikom organiziranja konferencija ili drugih velikih događaja, pojedincima isplaćivani veliki iznosi novca bez ikakvog opisa usluga koje su pružili“.

Ugovaranje radova između nevladine organizacije i nekog izvođača također je često izvor finansijskih malverzacija, uključujući i izdavanje lažnih faktura.

“Kako bi dodijelile posao trećoj strani, nevladine organizacije moraju poslati javni poziv svim potencijalnim saradnicima“, objašnjava Dervišević. “Ali većina nevladinih organizacija koje smo istražili to nije radila. Uvijek su birali istu firmu da obavlja poslove za njih, pogotovo kada je riječ o građevinskim radovima. Bilo je slučajeva da radovi nisu ni obavljani, a fakture su izdate.“

IWPR je saznao za niz slučajeva navodne pronevjere koji sada čine osnovu za zvanične tužbe u Federaciji. Dva od tih predmeta tiču se navoda da su visokopozicionirani službenici boračkih udruženja dizali sredstva sa bankovnih računa svojih organizacija, a da nisu opravdali njihovu upotrebu.

SLABI EFEKTI RADA NVO

Oni kojima je pomoć namijenjena često dobivaju samo mali dio novca koji vlada dodjeljuje nevladinim organizacijama. Međutim, brojni stručnjaci, ali i same žrtve, smatraju da, bez obzira na značajne donacije koje primaju, ove nevladine organizacije ne rade mnogo na unapređenju statusa žrtava, niti u dovoljnoj mjeri vrše pritisak na vlasti kako bi se usvojili zakoni koji bi olakšali život njihovim članovima.

Rifet Dizdarević, bivši borac Armije BiH, rekao je za IWPR da za praznike dobije paket s osnovnim namirnicama od nevladinih organizacija. Ostatak vremena, kaže, “ne znaju ni gdje živim, i ne zanima ih“.

Dizdarević je do rata živio u Višegradu, a sada je stanovnik Goražda, grada u istočnoj Bosni. On sam prehranjuje porodicu – suprugu, dvije kćerke i unuče. Žive svi zajedno u iznajmljenom stanu, a on zarađuje tako što mladićima u goraždanskim kafanama povremeno uplati tiket za kladionicu, ili im kupi cigarete.

Zarađuje u prosjeku par konvertibilnih maraka dnevno. “Nekad ne zaradim ni marku“, kaže on.

Đorđo Rogić je rat proveo u Vojski Republike Srpske. Danas živi u Banjaluci, u velikoj neimaštini.

Rogić, kojem je dijagnosticiran posttraumatski stresni poremećaj, s porodicom živi od invalidnine koju prima od države.

“Ogorčen sam“, kaže. „Trebam li skupljati kartonske kutije i prodavati ih da bih preživio? Dođe mi da se zapalim benzinom, jer ovo nije nikakav život.“

POLITIČKA MANIPULACIJA

I u Federaciji i u Republici Srpskoj, političko favoriziranje je način na koji strukture vlasti na svim nivoima biraju i finansiraju nevladine organizacije koje okupljaju bivše borce, ratne vojne invalide i porodice poginulih vojnika.

Adis Arapović iz Centra civilnih inicijativa kaže da je uticaj politike na udruženja koja okupljaju žrtve rata potpuno jasan.

“Određeni politički centri inspiriraju, finansiraju i kontroliraju nevladine organizacije u BiH, ne samo one koje su proistekle iz rata“, kaže Arapović. „Pregledom izvora finansiranja može se vidjeti da neke nevladine organizacije iz domaćih budžeta dobijaju desetine miliona konvertibilnih maraka. Onaj ko daje novac diktira uslove, a među njima su često i politički uslovi.“

Ovaj problem je možda najvidljiviji u Republici Srpskoj, gdje svega tri udruženja dobijaju najveći dio sredstava koja izdvaja entitetska vlada.

Branislav Borenović iz opozicione Partije demokratskog progresa smatra da je politička manipulacija žrtvama rata u RS danas veća nego ikada.

„Ako neki pojedinci, koji su predstavnici raznih organizacija, ne reaguju na adekvatan način kada se donose zakonski akti koji štete upravo populaciji koju oni zastupaju, ne znam šta bi se drugo moglo zaključiti nego da je u pitanju politička kontrola. Vlasti manipuliraju njima na vrlo jednostavan način, putem sredstava iz entitetskog budžeta“, smatra Borenović.

Nikola Baštinac iz Saveza nezavisnih socijaldemokrata, vladajuće stranke u Republici Srpskoj, negira sve navode o miješanju politike u rad nevladinih organizacija.

Tri glavna udruženja u ovom entitetu imaju poseban pravni status kao “organizacije od posebnog interesa” i “bez obzira ko sjedi u Vladi RS-a, sa njima će imati partnerski odnos”, kaže Baštinac.

Sva tri ova udruženja odbacuju tvrdnje da je njihovo finansiranje uslovljeno obavezama prema određenim političkim strankama.

Predsjednik Republičke organizacije porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila RS Nedeljko Mitrović tvrdi da to što se finansiraju iz entitetskog budžeta ne znači da su politički odgovorni vladajućoj eliti u RS. On kaže da članovi njegovog udruženja ne smiju biti članovi ni jedne političke stranke.

Politički uticaj u Federaciji dolazi s više strana nego u Republici Srpskoj, jer je struktura finansiranja kompleksnija i postoji širi spektar političkih stranaka.

Ali i nevladine organizacije u Federaciji negiraju bilo kakvu povezanost sa nekom političkom strankom.

Murat Tahirović, predsjednik Saveza logoraša BiH, kaže da političkih manipulacija udruženjima žrtava u BiH ima, ali tvrdi da je njegovo udruženje imuno na političke uticaje.

Bakira Hasečić, predsjednica udruženja Žene žrtve rata, tvrdi da njom i njenim udruženjem ne može niko manipulirati, naročito ne političari.

“Nikada nijedna stranka nije ni pokušala da nam da neka finansijska sredstva. Nisu nam dali čak ni papir za printanje“, tvrdi ona. „Što se tiče političkih stranaka, moram reći da nam je gospodin Haris Silajdžić [iz Stranke za BiH] ponekad dao par hiljada maraka, ali nijedan političar ni stranka ne mogu uticati na našu borbu za pravdu.“

Marija Arnautović je novinarka RFE-a i IWPR-a u Sarajevu. Ovaj tekst je dio projekta USAID-a, „Jačanje nezavisnih medija u BiH“.

Topic: Conflict resolution

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/nevladine-organizacije-iznevjerile-bosanske-%C5%BERTve-rata>